

Gazd. tört.

♦ A forradalom után

- Széchenyi-Kossuth viták.
- 1840-es egy.:
önkéntes örökváltság.
váltótörvény.
gyáralapítás szabadságának joga.
magyar nyelv a hivatalos.
- Habsburg abszolutizmus \Leftrightarrow Mo. reformtörekvése.
- 1848-as márciusi törvények.
- Jellasics leveri a szabadságharcot.
- neoabszolutizmus.
- Haynau rémuralma.
- Bach-rendszer.
- osztrák vámrendszer átültetése.
- Vajdaság, Erdély, Horvát-Szlavónország külön irányítás alá.
- helytartótanács ismét.
- belső vám eltörlése.
- 3x, 4x adóterhek.
- nyílt parancsok a földesurak ellen.
- 70.000.000 Kossuth bankó kivonása.
- földtulajdon eladósodása \Rightarrow bérleti rendszer.
- az úrbéri pátenz:
földesúr csak bizonylat nevében kaphatta vissza a földjét, kártalanítás, de
kötvényekben \Rightarrow zsidók üzletelnek vele.

♦ A kiegyezés

- 1867-ben kötik meg.
jogi alapja: Pragmatica Sanctio.
közös ügyek: kül-, had-, pénzügy.
osztrák adórendszer átvétele.
közös pénz: forint.
közös int-ek: közös min-k, delegációk, kvótabizottságok.
- tőke szabadsága.
- az adósság átvétele is.
- külföldi tőke be.
- bankrendszer kialakulása.
- vasút fejlesztése.
- ipari fejlődés:
porcelánipar.
papíripar.
gépipar.
malomipar.
- mzg-ban a szarvasmarhák istállóba.
- a kapitalizmus és a demokrácia tudatos összemosása.

♦ Az 1890-es évek

- mezőgazdaság tovább fejlődik, de áresemés \Rightarrow érdekvédelmi szervezetek.
- gazdasági szerkezetváltás: malomipar visszaszorul, de cukor, szesz, sörpar előretör.
- monopolizáció.
- finanszírozás kialakulása.
- iparpártolási törvények \Rightarrow cél: egyoldalú agrárjólleg csökkentése.
- a gabonaexport teljesen megszűnik \Rightarrow osztrákok érdekeltsége.
- a barnakőszén, és a vasérc kitermelés nő, de még így is kevés.
- a társadalom felépítése a VH előtt.

♦ Az angol példa:

- elsősorban kiemelkedő földrajzi adottságai.
- világon először itt: egy.
- világon először itt: jegybank \Rightarrow külf-i érdekeltség.
- I. Erzsébet alatt már szabad kereskedelem.
- gyarmatbirodalmak \Rightarrow nagy piacok nyílnak.
- iparosítás először itt \Rightarrow London környékén torlódás.
- 15-17. sz-ban: bekerítés.
- életszínvonal nő.
- de munkakörülmények rosszak, környezetszennyezés.
- elégedetlenségek.
- 1832-től reformtörekvések: gabonareform és szegénnytörvények módosítása.
chartista mozgalom, gabonatörvény elleni liga.
- 1880-as évektől visszaesés:
GDP nem nő megfelelően.
nyersvastermelésben visszaszorul.
USA, No. előretörése.
de pénzügyi érdekeltségei megmaradnak.
soklakosságú városokban torlódás \Rightarrow feszültségek \Rightarrow kivándorlás.
- gyarmat=teher ?!

♦ Az eu-i példa

- 17-18 sz-ban eu-i feltételek javulnak, időjárás is javul, tud fejlődni.
- először angol példa átvétele.
- utána No. a maga útján.
de állam támogatásával, GB-ben nem így van.
- No. rá lép a második ipari forradalomra.
- Eu-i különbségek csökkennek.
- USA hatalma növekszik.
- európa szerte globalizáció (nkzi intézmények).
- szabad kereskedelem \Rightarrow főleg Anglia.
- aranystandardrendszer.
- de USA, No. protekcionista politikát folytat \Rightarrow Fichte, List.
- súlypontok áthelyeződése \Rightarrow érdekszövetkezések.

♦ Az I. VH hadigazdasága:

- kitör a háború.
- OMM már 1912-ben jogi alapjait előkészíti a háborúnak \Rightarrow hiánygazdaság kezelése.
- h-ban abnormis konjunktúra \Rightarrow normálpiacon visszaszorul.
- állami ellenőrzés alá a gyárakat \Rightarrow ott dolgozók hadi kötelezettségben \Rightarrow nincs sztrájk.
- 1916: legfontosabb iparcikkek zárolása, jegyrendszer bevezetése.
- anyag- és energiagazdálkodás.
- központi háborús termék és anyaggazdálkodás intézményei kialakulása.
- állam csak ott avatkozik, ahol kell.

♦ Az I. VH után

- Mo. veresége.
- különbékekérelmek \Rightarrow megaláztatás.
- Károlyi Mihály lesz az elnök.
- az új vezetésnek túl nagyok a terveik, nem reáliak.
- katonák tömege az országba \Rightarrow feszültségek.
- normál piacon hatalmas hiányok, C hiány \Rightarrow világítás, fűtéstakarékosság.
- fehér pénz bevezetése.
- földosztás nagyon fontos kérdés \Rightarrow zavargások is \Rightarrow normálisan nem tudják elintézni.
- nyersanyaglelőhelyek elvesztése, új iparágak kifejlődése.
- élelmezési jegyrendszer bevezetése.
- közben 1918/19-ben folyamatos elcsatolások \Rightarrow csőd \Rightarrow K-i orientáció a NY-i helyett.
- szélsőségek előretörése \Rightarrow kommunista-szocdem szöv.
- szovjetorientáció meghirdetése \Rightarrow proletárdiktatúra meghirdetése.
- kommunisták a hatalomra (Kun Béla, Pogány József):
 - szesztilalom.
 - statárium.
 - keresztény szervezeteket be.
 - pol-i szervezeteket be.
 - Vörös Őrség.
 - csendőrség, rendőrség el.
 - gazdaság irányítása by állam.
 - kisiparosok és kiskereskedők lehetetlenné tétele.
 - földbirtok szocializációja.
 - súlyos nyersanyag és energiahány.
 - bérek emelni kell, de az infláció nagy.
 - bérházak köztulajdonba vétele.
 - általános munkakötelezettség.
 - szabadságolás el.
- Vörös Hadsereg toborzása.
- lemondás.

♦ Az ellenforradalom, a stabilizáció

- Horthy lesz a kormányzó \Rightarrow királyság marad.
- nem volt sem forr., sem ellenforr.
- azt teszik amit a régi rendszer teljesen el.
- bérházak köztulajdonbavételét el.
- a proletárdiktatúrától elhatárolódás.
de közben leszámolás a régiekkel \Rightarrow fehér terror.
- kiváló min. elnökök: Bethlen és Teleki.
- numerus clausus, amnesztiák.
- a béke megkötése \Rightarrow nagy terhek.
- Nagyatádi féle birtokreform:
ótszkodnak a nagybirtok felosztásától, de azért valamit tenniük kell:
1.000.000 kh-t osztanak csak fel \Rightarrow az uralmi viszonyok nem változnak meg ezzel.
- a gazdaság helyreállítása by inflációs prosperitás.
a nyersanyagellőhelyek elvesznek a lecsatolás miatt.
a bérek reálértéke sokat csökken.
a termelés színvonalra nő (mzg és ipar is).
- népszövetségi kölcsön kell \Rightarrow nagy átverés.
MNB létrehozása.
- a kgtvetés egyenlegét javítják.
- kezdik helyreállítani a gazdaságot.
a mzg nem fejlődik már olyan nagyon jól (profitabilitása kezd eltűnni).
főleg textilipar fejlődése.
a bauxitbányák kezdenek tért hódítani.
a magyar alma, kajszi, őszi világhírű.

♦ A nagy gazdasági világválság

- USA-ból indul.
- hitelfüggőségi rendszeren keresztül EU-ba is betérjed.
- Mo-on már az 1920-as évektől kezdődik a mzg. válsága.
főleg: 60-70%-kal estak vissza a búza árai \Rightarrow a magyar gabonaexport piacai lezárulnak.
- 1929-től ipar válsága.
a fémipar vasipar főleg.
a papíripár kevésbé.
- Creditanstalt összeomlása.
- Mo. kritikus helyzete.
- kötött devizagazdálkodás bevezetése.
transzfermoratórium bevezetése.
- a köv.:
a parasztság helyzete kritikussá válik.
ipari mn. is nő.
adósság nő.
radikálisok előretörése.
- mo.: világon valutaleértékels, de Mo-on: felárrendszer.
és mzg-ba aktív beleavatkozás:
mezőgazdasági értékesítési ártámogatás.

a termeléshez szükséges iparcikkek árainak csökkentése.
bolettarendszer.
agrárexport támogatása.

♦ A II. VH hadigazdálkodása

- okulás az előző világháborúból.
- anyag- és energiagazdálkodás.
- Darányi győri programja.
- állam csak ott, ahol szükséges.
- fontos: háború kitörésekor Mo. független.
- központi gazdálkodás megint.
nagy figyelmet a hátszág életnivójára.
- abnormis konjunktúra megint.
- az ipari és a mzg-i árak arányainak rögzítése.
- fontos termények zárolása.
- Jurcsék rendszer bevezetése \Rightarrow nagyobb termelésre ösztönöz.
- a malomipar visszaszorulása.

♦ Az újabb vereség

- a SZEK megszállása \Rightarrow fosztogatás, teljhatalom.
- a béke aláírása \Rightarrow számos nehezmenyek \Rightarrow hatalmas jóvátétel aláírása.
- Szovjet Honvédelmi Bizottmány fennhatóság a gazdaságban.
- magyar-szov. gazdasági egyezmény \Rightarrow a vállalatok irányítása by szov.
- állandó készenlétben az ország \Rightarrow fosztogatás.
- majd újabb választások.

♦ A koalíciós szakasz:

- a világon és Mo-on is koalíciós szövetkezések.
- 1945-ös földreform:
közép- és nagybirtok fölöstása az osztály fölszámolása.
kisbirtok túlsúlya.
mindezzel kettős cél.
- ismét inflációs prosperitás a mo.?!
- a beszoigáltatási rendszer átalakítása (beszoigáltatás a szántott ter. alapján).
- a mezőgazdasági tőkés réteg csökkenése.
- a Mo-i vagyon 40%-a elpusztult.
- állam aktív szerepvállalása a gazdaságban:
komm. célja \Rightarrow sztálini rendszer kiépítése.
- 1945: C bányák állami kezelésbe vétele.
1946: C bányák áll-sa.
1946: 4 nagyüzem állami kezelésbe vétele.
1947: bankok áll-sa.
1948: 100-nál többet foglalkoztató üzemek áll-sa.
- a mzg. a földosztáson kívül alig kap támogatást az államtól.
- az új árrendszer kialakítása \Rightarrow forint be, világpiaci áráktól elszakadás, a mai napig is tart.

- az új árrendszer miatt az agrárrolló kinyílása.
- az első 3 éves terv:
 - benne 5 hónapos terv \Rightarrow hadi cél szolgálata.
 - átfoltoztatások folyamatosan.
 - terhek növekednek.
 - a mzg nem fejlődik.
 - a nehézipar túlsúlya.
 - anyagigényesség megnő.
 - KKM romlása.
 - restriktív gazdaságpolitika.
 - hatékony-optimum beruházási politika.
 - Marshall tervből nem részesedik Mo.

♦ A kommunista egypártrendszer

- visszaéléssel megválasztják a kommunista egypártrendszert (Rákosi-Gerő).
- leszámolások.
- állampárti jelleg kialakítása.
- a gazdaság kisajátítása.
- a bankérdekeltségek likvidálása.
- a NY-i tőke likvidálása.
- Országos Tervhivatal kialakítása \Rightarrow kzp-i tervgazdálkodás csúcsint-e.
- iparigazgatóságok, ipari központok kialakítása.
- egyszámclarendszer bevezetése.
- 1950-ig viszonylag növekszik az életszint.
- a tőke kiszorul a nagy-, bel- és külkereskedelemből.
- az első 5 éves terv:
 - jövedelemezőiséget nem veszik figyelembe.
 - az ipari termelés hihetetlen növelése \Rightarrow a mezg. és ipari egyensúly felbomlása.
 - pazarló, tékozló befektetések.
 - az ipar műszaki színvonala csapnivaló.
 - a mzg. elhanyagolása:
 - az állatállomány csökken (sterés, marha).
 - a növénytermelés hiányosságai.
 - agrárexportórból agrárimportórré az orsz.
 - élelemtermelési válság \Rightarrow hiány kialakulása.
 - a hadiipar esztelen fejlesztése \Rightarrow SZU nyomásra.
 - növekedési hajszák: C, vas, alu, vegyipari termelés.
 - a talaj termelőereje csökken.
 - a műtrágyaellátottság szörnyű.
 - a termelés önköltsége nő.
 - a gépipar anyagigénye növekszik.
 - a külkereskedelem:
 - importigényessé válik, az export túlzott erőltetése.
 - a külkereskedelem gazdaságossága rossz, negatív.
 - a cserearányok romlanak.
 - egyoldalú nehézipari export.
 - a nyersanyagellátottság egyes helyein a NY-i függőség nő.
 - eladósítás is növekszik.

- a termelékenység csökken.
- kényszerű munkaerőátcsoportosítások.
- az adminisztratív létszám növekszik.
- a parasztok helyzete szörnyűséges:
 - az első kuláklisták összeállítása \Rightarrow adók útján lehetetlenné teszik őket.
 - a magántulajdon felszámolása \Rightarrow a mzg-ból tömeges elmenekülés.
- a munkaeszközök állami tulajdonba vétele.

♦ A júniusi rezolúciók:

- Rákosi és Gerő felelősségrevonása.
- az új irány meghirdetése \Rightarrow Nagy Imre hatalomra.
- a tsz-ben a beadási kötelezettségének csökkentése.
- a beruházás csökkentése, de GDP is csökken, de ezt újraosztják.
- a tsz-ben kedvezmények adása.
 - a 3 éves kényszertagság megszüntetése, de a kilépéshez szigorú, és nehéz terhek rögzítése.
 - a tsz-ből tömeges eláramlás.
- a magánbirtokok emelkedése (200.000).
- a kuláklisták eltörlése.
- az árak csökkentése, a bérek emelése.

♦ Ismét balra át

- Hegedűs András vissza a hatalomra.
- Nagy Imre rendelkezéseit likvidálja.
- normarendezések.
- kényszertagosítások.
- termelési eredmények ingadozása.
- KKM romlása.
- gyermektelenségi adó, a nyugdíjárulékok emelése.
- a parasztok 2/3-dának nincs vetőmagja, és kenyere (magy. históriában egyedülálló).

♦ Az 56-os események, és az MSZMP első évtizedei

- 1956-ra csődközelbe jut az ország.
- forradalom, aztán magát "ellenforradalomnak" nevező hatalom.-
- MSZMP elvileg koalícióra kész.
- ígéretések
 - a beszolgáltatás eltörlése.
 - ellenállás a polgárok részéről.
 - agrárpolitikai tézisek: a mezőgazdaságot fejleszteni kell.
 - intézményi átszervezés.
- a kiigazító gazdaságpolitika meghirdetése:
 - a mzg. fejlesztése.
 - anyag- és energiaínség felszámolása.
- tervezések vissza:
 - 2. 3 éves terv:
 - ismét csak túlteljesítve.

eredetileg: helyreállító jellegű.

mezg. is fejlődik valamennyire, de a nehézipar fejlődik igazándiból.
befejezetlen beruházások tömege.

- a DIP meghirdetése: Mo. KGST adottságokra áll át.
- a 2. 5 éves terv meghirdetése, de ez tervmimikri.
rendkívül rossz eredmények.
- Kádár fejlesztése, de közben rombolása.
- nagy programok:
 1. energiaprogram:
egységes energiarendszer (villamoshálózat) és egységes kőolajrendszer kialakítása.
Barátság kőolajvezeték.
 2. Vas-acélprogram:
jelentések tervezett hiányokról.
a Dunai Vasmű létrehozása.
igénytelen termelés nő csak, az igényes nem.
 3. Diesel program:
a gépgyártás, a híradástechnika fejlesztése.
később mérsékelni kell.
 4. Autó és gépgyártási program:
mezőgazdasági gépek és a tehervagonok leépítése.
 5. Vegyipari program:
TVK, BVK fejlesztése.
KGST szerint: Mo. adottságai műanyaggyártásra.
de az anyagi igény nő, nem csökken, és a költség is nő.
 6. Alumíniumprogram.
- a kolhozosítás:
15 hónap alatt.
a parasztgazdaságok abszolút meghatározói a gazdálkodásnak.
a kistermelés nettó teljesítménye is nő.
az egyéni és szövetkezeti szerep megcserélődése.
az egyéni parasztgazdaságok felbomlása.
a termelési tényezők eloszlásának harmóniája megbomlik.
kényszertagosítások.
mzg-ból elvándorlás.
tsz. nem hatékony.
eszközigény megnő.
- nagyvállalati átszervezések:
munkáslétszám meg4x.
a közép vállalatok szerepe is lecsökken.

♦ A DIP válsága és a reformfolyamatok

- 1962-től DIP válsága (Kína, Albánia).
- reformkényszer van Mo-on.
- a bérdifferentiálás decentralizálása.
- a vállalatoknak kezdenek önállóságot biztosítani ⇒ profitjelleg erősítése.
- terv-alkuból szabályozó-alku.
- a háztáji engedélyezése.
építőbrigádok engedélyezése.

- a tsz. kötöttségeinek oldása.
 - a gépállomások megszüntetése \Rightarrow elszakadás a tsz. ősfarmjától.
 - a parasztok kezdenek szóhoz jutni.
 - a tsz. tervkötelezettsége megszűnik.
 - a melléküzemági termelés engedélyezése.
- a gazdaság tervutasításának eltörlése.
- a külkereskedelmi monopólium megosztása a vállalatokkal.
- de reformok lassacskán kezdenek akadózni, számos féket vezet be az állam.
- de élelnívó nő.

♦ Az "aranykor" vége és az adósságcsapda

- két pillére a fellendülésnek:
 - SZU gyorsítási kísérlete \Rightarrow nagy piac Mo-nak.
 - mzg. jó fejlődése.
- olajválság \Rightarrow EU-ra áttérjed.
 - Ny-i tőkések meggazdagodnak.
 - az olajexportáló országok gazdagodnak, az olajimportálók pedig szegényednek.
 - a NY-i tőkebőség és a K-i tőkeínség növekszik.
- Mo. eladósodása.
- újabb 5 éves tervezgetések.
 - 1976-78: újabb esztelen beruházások.
 - kifulladás.
 - rendszer nem tud mit tenni.
- 1982: IMF-hez és a Világbankhoz való csatlakozás.
- a világban az energiarendszer átalakulása:
 - C bázisról CH bázisra.